

Lecture 6

History of Science and Philosophy

HAMLET İSAXANLI

05 APRIL 2014

THE GREEK WORLD IN THE FIFTH AND FOURTH CENTURIES B.C.

Platon`un müasirləri

- Arxit/**Arxitas** (“-435/410”-“-360/350). Filolay` tələbə
- Platon - “ideal dövlət”. 7 il strateqos (1?). Qələbə!
- həndəsə, hesab, astronomiya, musiqi-**quadrivium**
- $x^3=2a^3$ -kubu 2 dəfə böyütmək (Apollon qurban..)
- Delos`da Apollon falçı kahin-orakul (taun!?)
- bucağı üç bərabər hissəyə ayırmaq
- dairənin sahəsinə bərabər olan kvadrat
- musiqi şkalası və musiqi harmoniyası
- $(a+b)/2$. \sqrt{ab} . $2ab/(a+b)$
- **Trivium** (qramatika, məntiq, ritorika)-hazırlıq/lib.arts
Trivial!

Abdera Atom məktəbi/Demokritos

- **Leukippos** (?“-490”. Milet, Elea-Zenon, Abdera
- **Demokritos** (?“-460” - ?”-370/360”)
- **L**: təsadüf yoxdur, hərşey zərurilikdən doğur
- **D**: “Müasirlərim arasında məndən çox gəzən olmayıb”, “Afinaya gəldim, gördüm ki, heç kimin məndən xəbəri yoxdur”. Bir rəvayət...
- fizika, riyaziyyat, fəlsəfə, biologiya və tibb, kosmologiya, antropologiya,..
- Platon? Aristotel, Cicero (Siseron)
- Parmenides, Zenon-bölünməzlik, boşluq-yox

Demokritos

- **L-D:** Bölünmə sonsuz davam etmir!?
- “**a**tomos”? Demokritos. “temno”-mən bölürəm/kəs
- atom - bölünə/kəsilə bilməyən, içində boşluq yox!
- **Kainat:** atomlar və boşluq (mövcudluq və müxtəliflik –hərəkət və toqquşma!
- Atomlar olub, var, yox olmur. Saxlanma qanunu!
- Atomlar-daimi toqquşmada, birləşmə-ayrılma...
- sonsuz sayda müxtəlif dünyalar. Günəşlər? Aylar?
- tanrılar da atomlardan təşkil olunub (xüsusi)
- **Baş:** ağır atomlar Yeri, yüngüllər səma cisimlərini ə.g. Teleoloji səbəb yoxdur!
- Tanrılar-fərqli, bənzərsiz atomlar. Materializm!
- **Ruh:** zərif, dairəvi atomlar (alov kimi?!)

Demokritos

- **19-cu əsr-sonu, 20-ci əsrin başl. atom bölünür!**
- **Arximed: Demokrites teoremi (isbat?)**
- **piramida və prizma: həcmlər. Konus və silindr**
- **“5 il. Misirlilər. Məni keçə bilmədilər”**
- **heyvansayağı həyatdan mədəni həyata doğru**
- **Ehtiyac, birlik, dil, od, sənət, ticarət...**
- **duyğu orqanları hər canlıda, əvvəl!**
- **hörümçək toru (Dem! Arist?)**
- **beyin-düşüncə mərkəzi (qanı soyut-Ar?), ürək-cəsarət mərkəzi, qara ciyər (liver)-hiss mərkəzi**
- **duygular aldadıcıdır. Ağıl duyğulara möhtacdır!**

Demokritos

- ölçülü olmaq (arzu, həzz)
- Əsas keyfiyyət: müdriklik. Meyvələr:
- yaxşı düşünmək, yaxşı danışmaq və yaxşı əməl
- Səhv: yaxşı olanı bilməmək...
- demokratiya`ya rəğbət
- “Azadlıq qul olmaqdan necə üstündürsə, demokratiyada kasıblıq da hökmdarlar yanında firavanlıqdan o qədər üstündür”
- Heraklit (cah.) ağlayan, Dem: “güləyən filosof”
- Daranın fəryadı - rəvayət

Kos Hippokrates məktəbi

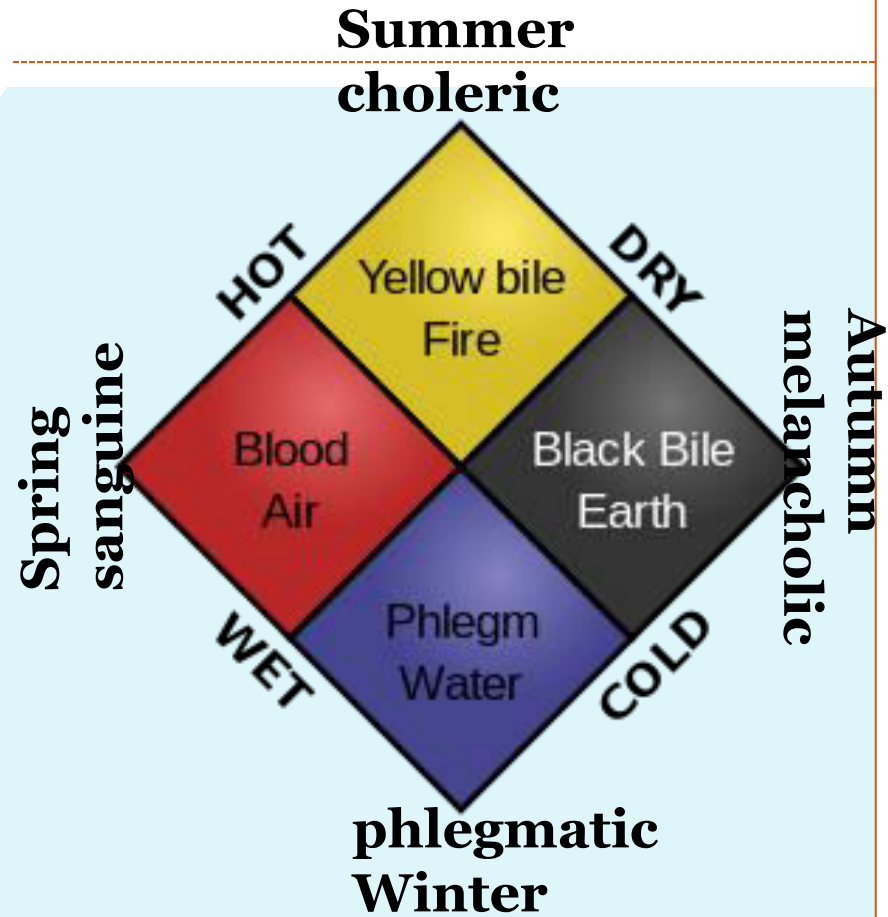
- 460-da doğulmuş. uzun ömür (83-107?)
- Demokritosun dostu, onun və Qorqias`ın tələbəsi
- ailə həkim məktəbi. Thessalia.
- **Asklepius**. Hygeia və Panacea
- Hippokrat korpusu: təqribən 60-80 əsər. dərslük, mühazirə mətnləri!, esselər, xəstəlik tarixçələri/case notes, fəlsəfi mətnlər...
- Hippokrates andı –tibbi etika
- “Tibbin atası” (Qərb!?)
- Qidalanma və idman . Fövqəlgüc?? Epilepsiya..
- Təbii mühit...demokratiya(öz. tabe)! monarxiya?
- Asiyada - savaşa getməmək yolları?

Hippokrates məktəbi

Asclepius with his daughter Hygieia

Kos Hippokrates məktəbi

- 4 növ maye (χυμοί = humor/həyat şirələri)
- sarı (öd/bile/жёлчь), qırmızı-qan, qara (qara öd?!), fleqm adlı maye/şirə (bəlğəm, selik/мокрота, слизь); tarazlıq-sağlamlıq
- 4 temperament: **xolerik**, **sanqvinik**, **melanxolik**, **fleqmatik**
- gələcəkdə Qalen və ...
- **idealist** (tez hirslənən, səbirsiz), **sənətkar** (vurğun, cəsur, ümidini kəsməyən), məyus (qəm gətirən, qara sevda, əsəbi), **rasional** (sakit, hisslərini cilovlayan)

“Sokratesçi kiçik məktəblər”

- **Kinik məktəbi**
- **Antisfenes** (“-445”?-“-360”?) Sokrat`ın tələbəsi
- hər gün təqribən 8 km...“Paradoksoloqos”
- xalq arasına...Dərvişşayağı. “təbiətə qayıdış”
- Hökumət, özəl mülkiyyət, din, nikah: lazımsız
- anlayışların yoxluğu (anti-Platon!)
- “bir at görürəm, amma atı görmürəm”
- Aristotel tənqid edir..

“Sokratesçi kiçik məktəblər”

- **Sinop`lu Diogenes** (“-412”?-“-323”?)
- əl çəkmədi, Antisfen`in tələbəsi
- “itsayağı” (“kinikos”) həyat tərzi
- şərtliklərə, cəmiyyətə qarşı üsyan. Radikal
- Çəllək. Makedoniyalı Aleksandr...
- əldə çıraq: adam axtarıram. Folklor qəhrəmanı
- “Köhnə çıraq” poeması (baş qəhrəman)
- Qul... “Platonun adamı”... “Dünya vətəndaşı”
- Sokrates`in tələbəsi **Kirenli** (Afrika)
- **Aristippos** (“?”-435”-?”-356”). Hedonist
- Xoşbəxtlik=həzz (yunanca: hedon). Bu anı yaşa